

กลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลสรรพพยา จังหวัดชัยนาท

Local Development Strategy on Philosophy of Sufficiency Economy, A Case Study
in Sapphaya Subdistrict Administrative Organization Chainat Province.

ไตรศักดิ์ ปัทมรัฐจิรนนท์¹ และสถาพร ถาวรธวัช²

Trisak Pattamaratjiranon¹ and Staporn Tavornativat²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สํารวจข้อมูลและสภาพความเป็นจริงของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลสรรพพยา และนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสรรพพยา จังหวัดชัยนาท จำนวน 461 ครัวเรือน ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ด้วยสถิติความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในชุมชนร้อยละ 33.1 โดยเป็นสมาชิกกลุ่มจักสาน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง อาชีพหลักคือ การทำนา ในวิธีการผลิตเกษตรกรต้องซื้อเมล็ดพันธุ์และปุ๋ยเคมี มีการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป้าหมายในการผลิตของเกษตรกรคือการผลิตเพื่อจำหน่าย ซึ่งไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้มีรายได้พอเพียงต่อการยังชีพ เกษตรกรไม่ค่อยมีการเลี้ยงสัตว์ บางส่วนมีบ้าง ที่เลี้ยงไก่ รายได้ของเกษตรกรจะมาจากการทำนา ส่วนเกษตรกรที่เข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกัน คือ การใช้ชีวิตที่อยู่บนความพอดีไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัดอดออม และการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด โดยไม่ก่อหนี้สิน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้จัดทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปรับปรุงการบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายบนพื้นฐานเศรษฐกิจ การสร้างสังคมน่าอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญา และการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนิเวศวัฒนธรรม เพื่อนำมาซึ่งรายได้นอกภาคเกษตรกรรม

คำสำคัญ : กลยุทธ์ การพัฒนาท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียง

¹ สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

² สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะเกษตรและชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Abstract

The purposes of this thesis were to survey background of Sappaya Sub-district's farmers and proposed strategies of local development as sufficiency economy philosophy. Sample was 461 farmers at Sappaya Local District, Chainat province. Quantitative data were analyzed by frequency, percentage, for qualitative data from documentary. In-depth interview and focus group were analyzed by content analysis

Finding revealed that 33.1 percent of farmers were member of basketry, saving and sufficiency economy groups. Their main career was rice farmers. They bought seed and fertilizer from outside and used agrochemical for pesticide. Moreover, agricultural machine for life's income by didn't up to middle man. The most didn't do animal farm except someone made chicken farm. The consensus of farmers in concept of sufficiency economy philosophy were explained to balance of using resource such as saving less debt, not more expense and worth use land. This was step to self reliance and strong community for sustainable development.

From analysis of internal and external factors, it was found 3 strategies of community development: improve productive management for get middle income within local economic, build will being social as local wisdom and support eco-tour for getting more income from another side.

Keyword: Strategy, Local Development, Sufficiency Economy

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางการพัฒนาใหม่สำหรับประเทศไทย การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่มีลักษณะเป็นบูรณาการหรือผสมผสาน (integrated) เป็นองค์รวม (holistic) และมีดุลยภาพ (balance) หรือการพัฒนาที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ขยายความได้ว่า หมายถึง การพัฒนาที่มีลักษณะผสมผสาน มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เป็นส่วนรวมหรือมหภาค เพื่อให้คุณภาพ

สิ่งแวดล้อมในภาพรวมคงอยู่ได้ คำว่า การผสมผสานยังหมายความรวมถึง การผสมผสานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ นิเวศวิทยา และสังคมวิทยา เข้ากับการปฏิบัติงานพัฒนาโดยควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมุ่งตรงไปสู่จุดหมายเดียวกัน อันจะทำให้มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ควบคู่กันไป โดยสันติสุขสงบและยั่งยืน ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (sufficiency economy) ซึ่งหมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้

ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ (วิทยากร เชียงกูล, 2527)

การยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในทุกเรื่อง และยังเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลสรรพยาจึงมองเห็นความสำคัญในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาสามารถประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาอำเภอสรรพยาเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของเกษตรกรอำเภอสรรพยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อมูลและสภาพความเป็นจริงของเกษตรกรตำบลสรรพยา
2. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตด้านประชากร ประชาชนในเขตตำบลสรรพยา 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 922 ครัวเรือน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลสรรพยา จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ควบคู่กับการใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เป็นข้อมูลสนับสนุน โดยมีวิธีและขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) จากเอกสารการประชุมสัมมนา รวมทั้งแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่ม (Focus group interview) กับเกษตรกรและผู้นำเกษตรกร สำหรับข้อมูลที่เป็นเนื้อหาได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

3. การสำรวจความคิดเห็น (Survey) ใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลสรรพยา จังหวัดชัยนาท โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตตำบลสรรพยา 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 922 ครัวเรือน ใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกประชากรร้อยละ 50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 461 ครัวเรือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency distribution) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรจำนวนและการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรเป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 60 ปี มีสมาชิกในครอบครัว 4-5 คน ระดับการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม

ในชุมชนหรือองค์กรภาคเอกชน โดยเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มจักสาน และกลุ่มออมทรัพย์ รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านกุหลาบแดง และกลุ่มชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

2. การประกอบอาชีพการเกษตร และเลี้ยงสัตว์

2.1 เกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 97.7 ทำสวน ร้อยละ 1.2 ทำนาและทำสวน ร้อยละ 1.1

2.2 เกษตรกรที่ปลูกข้าวมีพื้นที่การผลิตทั้งสิ้น 7,414 ไร่ ได้ผลผลิตทั้งสิ้น 13,727,242 ต้นปี มูลค่าที่ได้ 158,801,388 บาท/ปี มีพื้นที่ในการทำสวนทั้งสิ้น 8 ไร่ โดยมีเกษตรกรปลูกฝรั่ง 1 ไร่ ได้ผลผลิต 20,000 ต้นปี มูลค่าที่ได้ 20,000 บาท/ปี ปลูกส้มโอ 1 ไร่ ได้ผลผลิต 20,000 ต้นปี มูลค่าที่ได้ 20,000 บาท/ปี และปลูกข้าวโพด 6 ไร่ ได้ผลผลิต 37,000 ต้นปี มูลค่าที่ได้ 530,400 บาท/ปี

2.3 เกษตรกรที่ปลูกข้าวใช้พันธุ์ข้าว ดังนี้ พันธุ์สุพรรณบุรี 1 พันธุ์สุพรรณบุรี 3 พันธุ์สุพรรณบุรี 60 พันธุ์หอมปทุม พันธุ์ 75 วัน พันธุ์ กข. พันธุ์ 23 พันธุ์ BP 75 พันธุ์ชัยนาท พันธุ์พิษณุโลก 3 ฝรั่งใช้ พันธุ์แป้นสีทอง ส้มโอใช้พันธุ์ขาวแตงกวา และข้าวโพดใช้พันธุ์ศรแดง พันธุ์ข้าวเหนียว และพันธุ์ปึกไวท์

2.4 การขยายพันธุ์พืชในการเพาะปลูก พบว่า เกษตรกรซื้อเมล็ดพันธุ์ จำนวน 326 ครั้วเรือน ร้อยละ 95.6 รองลงมาเก็บไว้ใช้เองบางส่วน และซื้อบางส่วน จำนวน 9 ครั้วเรือน ร้อยละ 2.6 และเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง จำนวน 6 ครั้วเรือน ร้อยละ 1.8

2.5 การใช้สารเคมี พบว่า เกษตรกรใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดโรคพืช วัชพืช ศัตรูพืช ร้อยละ 87.4 รองลงมา ใช้สารเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 7.0 ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยชีวภาพ) ร้อยละ 5.3 และไม่ใช้สารเคมีเลย

ร้อยละ 0.3 ซึ่งโดยเกษตรกรใช้สารเคมีตามประสบการณ์จริง ร้อยละ 73.3 รองลงมาใช้ตามคำโฆษณา ร้อยละ 25.2 ใช้ตามคำแนะนำของเพื่อนบ้าน ร้อยละ 21.4 และใช้ตามคำแนะนำ ของหน่วยงานราชการ ร้อยละ 8.2 ในส่วนการใช้เครื่องจักรทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลในการเกษตร ร้อยละ 96.5 และไม่ได้ใช้เลย ร้อยละ 3.5

2.6 สำหรับค่าจ้างในการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีการจ้างแรงงานวันละ 100 บาท/คน ร้อยละ 64.8 จ้างมากกว่าวันละ 100 บาท/คน ร้อยละ 11.1 และไม่ได้จ้างเลย ร้อยละ 24.0

2.7 วัตถุประสงค์หลักในการทำ การเกษตรผลิตเพื่อจำหน่าย ร้อยละ 92.7 เพื่อจำหน่ายและบริโภค ร้อยละ 7.0 และผลิตเพื่อ บริโภคอย่างเดียว ร้อยละ 0.3

2.8 ในส่วนของการเลี้ยงสัตว์มีเกษตรกร ที่มีการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 18.5 และไม่ได้เลี้ยง ร้อยละ 81.5 มีการทำประมงในแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ร้อยละ 9.4 และไม่มี ร้อยละ 90.6 วัตถุประสงค์ ของการเลี้ยงสัตว์ เพื่อการจำหน่าย ร้อยละ 7.6 เพื่อบริโภค ร้อยละ 7.3 เพื่อใช้แรงงาน ร้อยละ 0.9 เพื่อจำหน่ายและบริโภค ร้อยละ 2.6

2.9 ชนิดพืชที่เกษตรกรตัดสินใจเลือก ปลูกเพราะเคยทำมาแต่ดั้งเดิม ร้อยละ 90.3 ปลูกเนื่องจากความเหมาะสมของชนิดพืชต่อสภาพ พื้นที่ ร้อยละ 3.5 ปลูกตามคำแนะนำของเพื่อน บ้าน ร้อยละ 1.8 และปลูกเนื่องจากภาวะ การตลาด/ราคาผลผลิต ร้อยละ 4.4

2.10 เกษตรกรใช้พื้นที่โดยเฉลี่ย 21.71 ไร่ รายได้โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 26,281.52 บาท/ปี

2.11 การจำหน่ายผลผลิต เกษตรกร จำหน่ายร้อยละ 86.2 จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 10.9 และผ่านกลุ่ม/องค์กร ร้อยละ 2.9

2.12 ในส่วนความพอเพียงของรายได้ต่อการยังชีพ พบว่า เพียงพอต่อการยังชีพ ร้อยละ 89.7 และไม่เพียงพอ ร้อยละ 10.3

2.13 หนี้สินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีหนี้สินในปัจจุบันไม่เกิน 50,000 บาท ร้อยละ 39.6 รองลงมามีหนี้สิน 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 21.1 และมีหนี้สินมากกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 14.4

2.14 การกู้เงินเพื่อลงทุน พบว่า เกษตรกรมีการกู้เงินเพื่อการลงทุนไม่เกิน 50,000 บาท ร้อยละ 29.6 รองลงมา 50,001-100,000 บาท ร้อยละ 18.2 และกู้มากกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 10.9

3. ผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน
เพื่อต้องการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนในพื้นที่ของตำบลสรรพาวที่มีต่อ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นประธานโครงการชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประธานกลุ่มผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ประธานกลุ่มเกษตรกรแบบผสมผสาน และประธานกลุ่มเลี้ยงไก่ไข่จะมีความคิดเห็นเป็นแนวทางเดียวกันว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การใช้ชีวิตที่อยู่บนความพอดีไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัด อุดออม เน้นการพึ่งตนเอง และการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด โดยไม่ก่อหนี้สิน

4. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เพื่อนำมาทำแผนกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์การบริหารส่วนตำบลสรรพาว จังหวัดชัยนาท เป็น 3 กลยุทธ์ 5 โครงการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 “ปรับปรุงการบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง” มี 3 โครงการ คือ

โครงการที่ 1 บริหารจัดการผลผลิตและการทางการเกษตร

โครงการที่ 2 สร้างมูลค่าเพิ่มในผลผลิตทางการเกษตร

โครงการที่ 3 ส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มยอดขายการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างสังคมน่าอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญา มี 1 โครงการ คือ

โครงการ พัฒนาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนิเวศวัฒนธรรม มี 1 โครงการ คือโครงการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนิเวศวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทั้ง 4 คน ซึ่งพบว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้นำชุมชนมีความเข้าใจพอสมควรและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การใช้ชีวิตที่อยู่บนความพอดีไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัด อุดออม เน้นการพึ่งตนเอง และการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด โดยไม่ก่อหนี้สิน และโดยเฉพาะนายประกิจ นิลกำแหง ประธานกลุ่มผู้เลี้ยงไก่เนื้อให้ความเห็นเพิ่มเติมมาว่า “ชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน และเป็นแนวทางที่ถูกต้องเพราะมีการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางเมื่อคนพึ่งตนเองได้ ย่อมส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด” นอกจากนี้ยังเน้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปิลิสุ ลิ้อาธรรม (2549)

การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกลยุทธ์ในการปรับปรุงการบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นการพัฒนาในแนวทางของการจัดการด้านผลผลิตและการจำหน่ายผลผลิตให้เหมาะสมและเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีจำนวนมากขึ้น โดยใช้ขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกและความจำเป็นในครัวเรือน โดยการกำหนดพื้นที่ในการผลิตชนิดพืช จะนำไปสู่การกำหนดปริมาณของผลผลิตและวิธีการผลิตให้มีปริมาณมาก โดยไม่ต้องใช้เวลาและจำนวนพื้นที่มากเกินไป และคัดเลือกชนิดพืชให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางการตลาดจะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนทางการตลาดได้ ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิดของกรมพัฒนาชุมชน (มปป.) ที่ได้กล่าวโดยสรุปว่าการพัฒนาชุมชนหมายถึงการเปลี่ยนแปลงชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของ

ชุมชน (ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2534) นอกจากนี้กลยุทธ์ในการจำหน่ายผลผลิตบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของปณิธิ ลีอาธรรม (2549)

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุงการบริหารจัดการผลผลิตและการจำหน่ายบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีจำนวนมากขึ้น โดยใช้ขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมกับสมาชิกและความจำเป็นในครัวเรือน

2. สร้างสังคมน่าอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน ภายใต้โครงการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งจะนำมาซึ่งการให้คุณค่ากับองค์ความรู้พื้นบ้าน และเคารพในประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ของชุมชน

3. สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนิเวศวัฒนธรรม ภายใต้โครงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและนิเวศวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้นอกภาคเกษตรกรรมให้กับชุมชน ซึ่งจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาชุมชน. ม.ป.ป. . **คู่มือและประมวลการสอนสำหรับวิทยากร เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร.
- ชูลีพร วิมุกตานนท์. 2532. **กลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**
ชนบท: กรณีศึกษา บ้านห้วยเม็ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์
(ศศ.ม.) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปณิธิ ลีอาธรรม. 2549. **ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคการเงินการคลัง “วิกฤต เศรษฐกิจ พอเพียง”**
สมเกียรติ อ่อนวิมล "ปรัชญา" ไม่ใช่ "ทฤษฎี", มติชน, 26 ก.พ. 2550, น. 11
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ. 2534. **การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ.** กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. **กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน.** ใน ทวี หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ), **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา,** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์.

- พัฒน์ บุญรัตน์. 2549. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: บริษัทเลิฟและลิฟเพรส จำกัด.
- พวงทอง โยธาใหญ่. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา
ท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- วิทยากร เชียงมูล. 2527. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ฉบับแกระ.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. 2537. การพัฒนาชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงชุมชน. ภาควิชาพัฒนาสังคม,
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักกราชเลขาธิการ. 2542. ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง. ตามหนังสือที่รล.0003/18888 ลงวันที่
29 พฤศจิกายน 2542 สำนักกราชเลขาธิการ พระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร.